

בס"ד, ערב ש"ק לסדר "ויבן שם" לך לך, תשפ"ו

"הקבלן הנעלם"

לשמעון, חייב לפרוע לראובן פעם אחרת"
(שו"ע פ"ו ה"י) !

בעל הבית הודיע לקבלן את טענת הפועלים והלה שלח לו הודעה זוועמת: "הם מתערבים בענין שאינו שלהם, משמיצים אותי כאילו אין לי לשלם ואין לי נכסים, יש לי די כסף כדי לשלם להם (ודין שיעבודא דרבי נתן) לא נאמר כאשר לשמעון [מי שמדלגים עליו] יש ממה לשלם - שו"ע חו"מ פ"ו ב') - עליך לשלם לי מיידית ואם לא תשלם מייד אדרוש ממך ריבית⁴ ופיצויים" !

בעל הבית היה מבולבל לחלוטין. ולהוספת בלבול הגיעה אליו הודעה ממספר לא מוכר, שפלוגי טוען שהוא בעל מכולת בשכונה שלו והפועלים חייבים לו כסף מקניות שביצעו אצלו במהלך העבודה ולא שילמו לו, וכיוון שדין "שיעבודא דרבי נתן" נאמר גם במקח וממכר (שו"ע חו"מ פ"ו א'), הוא תובע שבעל הבית ישלם ישירות אליו ולא לפועלים ובעל המכולת הוסיף אזהרה, שאם הוא ישלם לפועלים ולא לו הוא יתחייב לשלם שנית !

בעל הבית חשד כיוון שלא היתה חנות מכולת סמוכה לביתו וגם הוא זה שסיפק אוכל לפועלים. ובדיקה מהירה של מומחה גילתה, ש"פלוגי" זה הינו הקבלן עצמו שניסה להשיג כסף בכל מחיר...

חקירה העלתה, ש"הקבלן" המסתתר, כלל אינו קיים במציאות אלא הוא מחשב בעל בינה מלאכותית שיצא משליטה והפך עצמו לקבלן והעסיק פועלים באופן עצמאי. השאלה שנידונה בבית הדין היא, האם בכלל קיימת חובה לשלם לו ? לבעל המחשב ? מה דעת הקוראים ?

הכל סוכם עם הקבלן מרחוק. בעל הבית מעולם לא פגש אותו אבל השיפוץ התקדם בקצב משביע רצון. בעל הבית העביר תשלומים לחשבון הבנק של הקבלן על פי התקדמות העבודה על פי החוזה. בסיום השיפוץ, הפועלים גילו לבעל הבית שהקבלן שהעסיק אותם 'נעלם' לאחר שירד מנכסיו ולא שילם להם שכר עבודתם. דרישתם היא, שאת יתרת התשלום שבעל הבית אמור לשלם לקבלן (והקבלן צריך לשלם לפועלים) - הוא ישלם ישירות אליהם !

בעל הבית לא הבין. הוא עשה עסק עם הקבלן ולא עם הפועלים, הוא יעביר את הכסף לחשבון הבנק של הקבלן (כפי שנקבע מראש) - ומה לו ולדרישות הפועלים ?

הפועלים התעקשו וטענו שקיים כאן דין "שיעבודא דרבי נתן"¹ האומר: "ראובן שנושה מאה בשמעון, ושמעון בלוי, מוציאין מלוי ונותנין לראובן (שו"ע חו"מ סימן פ"ו א' ועיי"ש פרטי הדין), כלומר "מדלגים" על שמעון. ואף כאן "ידלג" בעל הבית על הקבלן וישלם ישירות לפועלים², ודין זה קיים הן בהלואה והן בשכירות (שו"ע חו"מ פ"ו א').

הקבלן שלח הודעה דחופה (ממקום מחבוא) לבעל הבית שעליו לשלם לו מיידית על פי הכתוב בחוזה. בעל הבית נטה לקבל את דבריו ושהפועלים יסתדרו עם הקבלן.

הפועלים לחצו על בעל הבית באומרם, שאם הוא ישלם לקבלן ולא להם - התשלום לקבלן לא יפטור אותו מלשלם להם פעם נוספת, כיון שעתה הוא חייב להם ולא לקבלן ! כמבואר בשו"ע: "ואם אחר שנתחייב לוי לראובן בבית דין, הלך ופרע

¹ ר' נתן הוא זה שלימד הלכה זו בכתובות יט. ולמד זאת מפסוק וההלכה נקראת על שמו.

² כך נקט במשפטי התורה ח"א מהדו"ב סימן נ"א, בדי משה ג' ס' ש"א. ובספר שו"ת אורח משפטיך שיעורי שו"ע ח"ב על חו"מ סימן ס"ו הוספה א' דן על תשלום לפועלים מדין נהנה ודחה.

³ וכתב שם הש"ך שהדבר נכון גם ללא מעורבות בית דין, עיין בהרחבה בחונן ומלוה עמ' ק"כ.

⁴ ברור שריבית אסורה, ויל"ע האם מותר לאיים בדבר שבפועל אסור לתובעו, ואכמ"ל.

